

11 oktober 2013

**Prof. B.M. Spruijt, Ethology and Welfare
Department of Biology, Faculty of Beta Sciences,
University Utrecht, Padualaan 8,
3584 CH Utrecht,
The Netherlands
030 2532574**

Onderwerp positieflijst

Geachte heer Gubbels,

Dank voor uw uitnodiging om kort te reageren op de WUR methode als uitgangspunt voor het opstellen van een positieflijst.

Uw hoofdvraag was: kan ik, op basis van de voorliggende methode in redelijkheid betrouwbare uitspraken (voorspellingen) doen over het te verwachten welzijn van gehouden dieren van de beoordeelde soorten?

Het antwoord daarop is: nee. In hoeverre waargenomen gedragingen in de natuur (op zichzelf een goed het uitgangspunt van deze methode) ook relevant zijn voor het gehouden dier, kan alleen met onderzoek naar essentiële natuurlijke gedragingen aan het gehouden dier worden vastgesteld. Ik licht dat toe aan de hand van uw vervolgvragen en een paar opmerkingen, die ik van belang acht.

Probleem stelling

Allereerst wil ik u melden dat mij bij lezing van het rapport opviel, dat een heldere probleemstelling ontbreekt. Het doel van de Positieflijsten is het bevorderen en borgen van dierenwelzijn. Het probleem, zoals ook vastgesteld in rapporten van Vinke, is gelegen in het houden van gewone huisdieren door gewone consumenten, vaak aangeschaft middels een impulsaankoop en ongetwijfeld met de beste bedoelingen, maar met onvoldoende kennis van zaken en zicht op de lange termijn gevolgen van het houden van een huisdier. Overigens is in het proefschrift van Mr. Dr. E. de Bordes duidelijk naar voren gebracht dat het dierenwelzijn al 100 jaar niet zo zeer aan regelgeving heeft ontbroken maar aan handhaving en controle door de rechterlijke macht. Soms is het moeilijk om op basis van onduidelijke wettelijke criteria tot rechterlijke uitspraken te komen, soms is het een kwestie van prioriteiten.

U stelde de vraag of waargenomen gedrag in de natuur ook in de houderij moet kunnen worden geuit, wil er sprake zijn van voldoende welzijn.

Natuurlijk gedrag

Een nadrukkelijk gebruikt criterium is het voorkomen van natuurlijk gedrag in gevangenschap. Dit is onvoldoende helder uiteengezet in het rapport. Het moet genuanceerd worden tot noodzakelijk natuurlijk gedrag en, is mede afhankelijk van de huisvestingscondities. Er moet onderscheid gemaakt worden tussen essentiële natuurlijke gedraging en in de natuur waargenomen gedrag dat in de natuur onvermijdelijk is, maar voor het dier niet essentieel om uit te voeren in gevangenschap. Essentiële gedragingen zijn gedragingen, waarvan de uitvoering zelf motiverend is, doordat het voor het dier uitermate plezierig is om te doen, ongeacht het effect van het gedrag. Voorbeelden zijn het wroeten van varkens, stofbaden van kippen, lopen van hondachtigen,

vachtverzorgingsgedrag bij vele zoogdieren en vogels (poetsen van veren) en sociaal contact bij sociale dieren (de meeste dieren zijn sociaal). De essentiële natuurlijke gedragingen, waarvan de onmogelijkheid om ze uit te voeren tot een tekort aan satisfactie zullen leiden, zal het dier ook in gevangenschap toch proberen uit te voeren. Of dat wel of niet kan, heeft alles met huisvesting te maken. Ze zijn in ieder geval onmisbaar.

De hamvraag voor vele soorten is: wat is dan onmisbaar en wat niet? Dat is voor veel soorten nog niet vastgesteld in wetenschappelijk onderzoek. Gezien de grote aantallen soorten, zal die kennis niet snel ter beschikking komen. Er zijn niet voldoende middelen en niet voldoende wetenschappers om dat goed te onderbouwen. Het rapport gaat hier aan voorbij.

U vroeg zich af of er zoiets bestaat als welzijnsaantastingen die niet op te merken zijn, die geen aanleiding geven tot zichtbare of waarneembare schade of ongerief.

Onzichtbare welzijnsaantastingen?

In het rapport wordt gesproken van welzijnsaantasting zonder direct zichtbare schade of ongerief. Dat is natuurlijk een heel vreemde uitspraak. Welzijn is een functie van het brein om na te gaan hoe goed of slecht het gaat met het individu. Als het slecht gaat moet dat natuurlijk ergens uit blijken. Het kan zijn dat dit aan het dier in rust, dat niet hoeft te reageren op prikkels, niet te zien is. Maar als het dier uitgedaagd wordt om te reageren op nieuwe prikkels, zullen verschijnselen zoals de gevolgen van chronisch stress ("depressie" achtige verschijnselen) zonder meer blijken, hetgeen wetenschappelijk ook aangetoond is. Iets wat niet aangetoond is, moet vooralsnog verondersteld worden er niet te zijn.

U wilde weten of in het algemeen diersoorten met specifieke gedragsbehoeften per definitie van de houderij zouden moeten worden uitgesloten vanwege te grote kans op welzijnsproblemen. U maakte daarbij melding van veel soorten in deze categorie, die zeer bevredigend kunnen worden gehouden, volgens de houders dan. Hoe deskundig de houders soms ook zijn, of dat echt zo is moet dan onafhankelijk vastgesteld worden. Voorkomen moet worden dat de slager zijn eigen vlees keurt. De ervaring leert dat houders van dieren vaak erg optimistisch zijn over de toestand van hun eigen dieren. Ik denk aan de houders van rashonden, boeren in de intensieve veehouderij etc.

Specifieke gedragingen: een probleem?

In hoeverre heel specifieke gedragingen tot extra problemen leiden, hangt af van de huisvestingscondities en de flexibiliteit van het dier. Het rapport is in deze niet erg genuanceerd. Of het dier over de flexibiliteit beschikt om bepaalde gedragingen niet te vertonen of middels alternatieven aan die specifieke behoeften te voldoen, kan alleen in onderzoek vastgesteld worden, waarin verschillende condities vergeleken worden. Bijvoorbeeld spelgedrag is voor knaagdieren essentieel. Echter een paar maal per week gedurende een beperkte duur kunnen spelen is voldoende gedurende de enkele kritische weken in het leven van het dier dat dit van belang is.

Voor de volledigheid voeg ik nog een aantal overwegingen toe.

Definitie welzijn verward met adaptatie en niet juist

Het rapport zaait verwarring door welzijn en adaptatie door elkaar te halen en de natuur als een soort van gouden standaard te nemen. Welzijn is een eigenschap van het individu. Adaptatie is een eigenschap van een soort of populatie.

De natuur is niet per definitie voor elk individu de situatie met optimaal welzijn, welzijn is een intern signaal, dat in het brein aangeeft in hoeverre het dier succesvol antwoorden vindt op uitdagingen in de

omgeving. Ik zou welzijn niet verwarren met adaptatie of fitness; het laatste wordt gemeten aan het aantal nakomelingen. Dan zouden varkens en kippen het goed doen, maar of hun welzijn goed is, is maar zeer de vraag. Het rapport worstelt met een goede definitie van welzijn. Welzijn is niet een permanente toestand van geen enkel ongerief etc. zoals vaak middel de 5 vrijheden van Brambell gezegd wordt en ook door de overheid telkens wordt gehanteerd.

Welzijn is het met succes een antwoord vinden op een uitdaging inspanning, hetgeen tot satisfactie leidt en waarbij het dier enige controle over de situatie heeft. Inspanning en belasting zijn eerder nodig om tot welzijn te komen dan negatieve factoren. Alleen in geval van chronisch belasting of verlies van controle treden welzijnsproblemen op. Het is een grote vergissing zowel in dit stuk als in het algemeen in rapporten van beleidsmakers om uit te gaan van een soort van menselijke definitie. De 5 vrijheden van Brambell leiden tot apathie en verveling. Welzijn moet gezien worden als een balans van belasting en beloning waarbij het dier perspectief heeft en de mogelijkheid heeft om op die balans invloed uit te oefenen. De wetenschappelijke literatuur hierover is totaal genegeerd in dit rapport.

Onderscheid tussen welzijnsvragen en ethische vragen

Voor het houden van dieren spelen niet alleen welzijnsvragen maar ook de ethische vraag: waarom zouden wij dieren houden, zelfs in geval van optimaal welzijn. Het gaat er niet alleen om of het dier in de natuur of in gevangenschap beter af is in termen van welzijn. Het is een ethische vraag, die te maken heeft met het recht op autonomie bij dieren. Het onderscheid tussen criteria op het terrein van welzijn en ethische criteria wordt niet helder gemaakt in dit rapport.

Het dier heeft er niet om gevraagd om in gevangenschap gehouden te worden. Waar het dier beter af is, is een moeilijke vraag. Dan speelt niet alleen waar het meeste welzijn is. Het dier in gevangenschap weet niet beter en kan die keus niet maken. Wie is de mens om te zeggen dit of dat is beter. Dit speelt vooral bij de intelligentere dieren zoals mensapen en zeezoogdieren, waar veel verzet is tegen het houden in bijvoorbeeld dolfinaria etc. Nogmaals het dier kan die keuze niet maken en zal waarschijnlijk altijd een omgeving kiezen waarin het opgegroeid is. Als ik me, tegen mijn gewoonte, in even als mens vanuit dier redeneer: De meeste mensen zouden, denk ik, niet kiezen voor een volledig verzorgd leven (in gevangenschap) zonder risico's en belasting, maar ook zonder verrassingen. Zij zouden de voorkeur geven aan een leven met meer vrijheden en dus risico's, dat wel verrassingen en kansen biedt. De argumenten 'de natuur is optimaal' of 'in gevangenschap is het welzijn beter', klinken als een excuus om dieren wel of niet te houden, zo van 'dat is beter voor het dier'. Het is niet geloofwaardig. Mensen houden dieren voor hun eigen plezier en uit interesse. Met dat motief is niets mis, maar de vraag blijft, moet het dan ook? Dat is een vraag waarop een ieder zelf het antwoord moet geven en waarop ik het antwoord liever niet met een verbod afdwing.

De rol van wetenschap

Het rapport suggereert, dat met wetenschappelijke kennis vastgesteld kan worden welke soorten wel en niet gehouden kunnen worden en streeft naar zo min mogelijk voorwaarden.

Ik ben van mening dat hier voorbij gegaan wordt aan: (i) de problemen bij gangbare soorten die nu gehouden worden en best kunnen worden gehouden, (ii) dat er voorbij gegaan wordt aan een groot gebrek aan wetenschappelijke kennis van talloze specifieke diersoorten en dat die kennis ook niet snel voorhanden zal zijn, en (iii) dat er voorbij gegaan wordt aan de onmogelijke handhaafbaarheid en controle etc.

De meest welzijnsproblemen vragen ook geen diepgaande nieuwe kennis van nieuwe diersoorten, maar meer erkenning van al bekende principes. Zoals sociale dieren houd je niet individueel in een levenslang isolement. Het gebruik van dit soort van voorwaarden lijkt me onvermijdelijk.

Ik ben voor een onderscheid tussen de gewone consument, dat een dier wil en de georganiseerde liefhebber, die middels zijn lidmaatschap van een erkende vereniging, dat een vergunning/ontheffing

heeft, toegang heeft tot een bepaald gewenst dier. De consument heeft beperkte keus, de georganiseerde liefhebber kan middels zijn vereniging die keus verbreden. De vereniging moet erop toezien, dat de leden aan de eisen voldoen, op straffe van verlies van de vergunning. De regels van de vereniging moeten transparant zijn en voor verbetering vatbaar aan de hand van voortschrijdend inzicht. Als bijvoorbeeld uit de ervaring van opvangcentra blijkt, dat individueel gehouden papegaaien in de problemen komen, dan moet het zo kunnen zijn, dat het sociaal houden van deze dieren de minimale voorwaarde wordt en dat dieren, die aanvankelijk vrij te verkrijgen zijn toch later alleen middels een ontheffing aangeschaft kunnen worden (of omgekeerd). Noch de erkende verenigingen noch opvangcentra of andere dierenorganisaties hebben het monopolie op kennis. Ethische vragen waarbij de wens van de houder afgewogen wordt tegen de beperkingen die dier opgelegd worden, moeten niet middels zogenaamde welzijnsproblemen worden beantwoord, maar vragen om een duidelijk standpunt van de wetgever. Onder aan deze brief staan enkele verwijzingen naar eerder ingediende rapporten, die ik gemist heb in het rapport. Het gaat me te ver om in een brief de talloze wetenschappelijke referenties te noemen, die ik niet terug vond.

Met vriendelijke groet,

Prof. B.M. Spruijt

Overzicht van publicaties die ik (onder andere) miste bij de referenties van het rapport:

E. de Bordes: proefschrift: Dieren in het geding.

Veer, de M.W. 1999. Inventariserend onderzoek naar gezondheids- en welzijnsproblemen bij gezelschapsdieren. Interfacultair Centrum Welzijn Dieren (ICWD), Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht, Nederland [beleidsrapportage]

Vinke, 1995. Onderzoek naar de organisatiestructuren van de legale en illegale dierenhandel. Afdeling Bijzonder strafrecht. Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden, Nederland [Beleidsrapportage voor Ministerie van Justitie].

Vinke, C.M., Koopmans, I.M. 1997. De illegale handel in planten en dieren. Milieu en Recht. Jaargang 24, maart, 52-57.

Vinke, C.M. 1998. Onderzoek naar de welzijnsomstandigheden van exotische dieren in de dierenhandel. Centrum Welzijn Dieren, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht, Nederland [Beleidsrapportage voor ministerie LNV].

Vinke, C.M. 2001. Handel in exotische dieren; organisatiestructuren en werkwijzen. In: Dier en Recht (vol 9 01), Justitiële Verkenningen. Wetenschappelijk onderzoek- en documentatie centrum, Gouda Quint: 94-103.

Vinke, C.M., Spruijt, B.M. 1999. De welzijnsomstandigheden van exotische dieren in de dierenhandel en houderij. Tijdschrift voor Diergeneeskunde, 124 (17): 503-509.